

Tilburg University

Het zwijgrecht van de strafrechtgeleerden

Barendrecht, J.M.

Published in:
Nederlands Juristenblad

Publication date:
2002

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Barendrecht, J. M. (2002). Het zwijgrecht van de strafrechtgeleerden. *Nederlands Juristenblad*, (35), 1729.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Het zwijgrecht van de strafrechtgeleerden

De meerderheid van de Nederlandse strafrechtgeleerden staat pal voor het strafrecht als uiterste middel, het onschuldvermoeden, het zwijgrecht, de privacy en het discriminatieverbod. Dat gebeurt in een open NJB-brief aan Minister Donner, of in de algemene media, bijvoorbeeld gearticuleerd door een bezorgde Theo de Roos. Hun zorgen voor een staat die te weinig respect heeft voor de belangen van verdachten en van ons allen begrijp ik. Maar wat ik niet begrijp, en wat mij niet loslaat, is waar zij in die open brief en zo vaak over zwijgen. Niets over de zorgen van mensen over hun veiligheid, over de angsten, boosheid, verlatenheid en overlast die miljoenen mensen ondervinden bij 'kleine criminaliteit' en over de nog veel ingrijpender emoties en ervaringen van slachtoffers van zware misdrijven. Niets ook over de nodige afwegingen of over de creatieve oplossingen die hier mogelijk lijken. Alleen maar dat hameren op die grondrechten. In de afgelopen dertig jaar waren grondrechten prachtige middelen om op te komen voor de werkelijke belangen van mensen, waar deze in de verdrukking kwamen door ouderwetse regels. Nu dreigen die grondrechten op hun beurt verstarrende dogma's te worden, die moeten worden gesloopt voordat wij weer de echte belangen van alle betrokkenen kunnen gaan zien en meewegen.

Wie alleen spreekt over grondrechten en verder zwijgt, laat het aan anderen over om te speculeren of het strafrecht nog deugt. Dan oordelen bewoners van achterstandswijken. Of politici die meer veiligheid direct koppelen aan meer opsluiting. Of simpele privatisten die zelden vragen krijgen over hun eigen vak, maar steeds het strafrecht moeten verdedigen en dat altijd geduldig deden met de dogma's van de strafrechtgeleerden; dogma's die buiten de collegezaal toch vooral twijfel op bleken te roepen.

Over dat zwijgrecht bijvoorbeeld. Leg me dat alsjeblieft nog eens uit, strafrechtgeleerden. Natuurlijk mag de politie niet met martelen of op andere manieren verklaringen afdwingen. Maar dat kan met de huidige technische middelen veel beter worden gecontroleerd en gesanctioneerd, toch? Of is die camera tijdens het verhoor, zoals gesuggereerd door andere strafrechtgeleerden, ook al een te grote inbreuk op de privacy? Kan er niet gewoon over worden gepraat welke omstandigheden om een uitleg vragen, en dus de bewijsvoeringslast omkeren, zoals in de rechtszaal al lang realiteit is? Waarom mag iemand die betrokken was bij een zware ingreep in het leven van een ander niet worden gestimuleerd om inzicht te geven in wat er gebeurde en wat zijn motieven waren, zodat slachtoffers en maatschappij daarmee verder kunnen?

Twijfel ook over de doelen van het strafrecht, waar de strafrechtswetenschap nog steeds niet veel verder mee lijkt te zijn dan toen dertig jaar geleden werd vastgesteld dat het allemaal hopeloos is. Zou het strafrecht echt een laatste middel zijn? Of een heel gewoon middel om mensen te weerhouden schade toe te brengen aan de belangen van anderen, als die anderen zelf niet voor die preventie kunnen zorgen? Is het zo gek om verhoging van de pakkans en verzware van straffen te overwegen als zo meer leed, schade en kosten kunnen worden bespaard dan dat er worden toegevoegd via opsporing en straf? Natuurlijk moet je bolletjesslikkers dus niet vastzetten. Maar preventie is veiligheid en dat mag als hoofddoel toch wel voorop staan? Mist wie alleen naar het strafrecht kijkt, nadat de daad is gepleegd, niet het belangrijkste deel?

Twijfel over de privacy, die mensen graag lijken op te geven als hun veiligheid wordt verhoogd via camera's, dna, identificatieplicht, of fouillering. Mogen mensen de bedreigingen van hun veiligheid nu misschien zwaarder laten wegen dan hun veiligheid straks in moeilijk voorstelbare 'worst case' scenario's waarin tirannen zich meester maken van computerbestanden? Discriminatie klinkt slecht. Maar wilt u nu echt dat de politie ook groepjes brave gymnasiasten in kaart gaat brengen? De nadelen die onschuldigen van dit soort selectieve opsporing ondervinden zijn zeer serieus te nemen, maar misschien zijn dat toch

offers die wij van hen kunnen vragen. Offers die kleiner kunnen worden als we de politie vragen nog respectvoller om te gaan met mensen die worden verdacht of gecontroleerd. Natuurlijk treedt justitie wel eens met nodeloos machtsvertoon op, maar is een compliment voor een politie die op dit vlak in dezelfde dertig jaar heel veel heeft geleerd, niet effectiever dan steeds weer het schrikbeeld op te roepen van zestig jaar geleden? En kan dat machtsvertoon niet anders en effectiever worden gecorrigeerd dan in zo'n geformaliseerde 'mega'-procedure met die steekspelen tussen juristen? Een procedure waarin de echte belangen van de betrokken mensen niet meer aan de orde lijken te komen en waardoor de rechtspraak steeds meer vastloopt?

Strafrechtgeleerden, u merkt het, ik raak steeds verder van het paadje en zeker van het uwe. Maar het zijn niet alleen politiecommissarissen, burgemeesters en LPF-politici die het graag over de werkelijke dilemma's zouden willen hebben, zonder zich meteen mensenrechtenschenders te hoeven voelen. Misschien kunt u ons helpen met het ontwerpen van een eigentijdse strafrechtstheorie die deze afwegingen op een hoger plan brengt. Minister Donner, tot wie u uw bezorgde brief richtte, lijkt mij een zorgvuldige weger, die graag over zo'n kader zou beschikken om er mee in proefballonnen te prikken. Uw zwijgen brengt mij tenslotte bij de cautie. Daarvan zou een eigentijdse versie mogelijk moeten zijn. Zoiets als: U kunt grondrechten inroepen. Wij zullen uw belangen respecteren en wij zullen u niet dwingen te spreken over alles wat er speelt. Maar uw zwijgen kan ertoe leiden dat wij uw kant van het verhaal niet goed zullen begrijpen, dat wij u vele uren lang domme, provocerende en soms ook goede vragen gaan stellen, dat wij onze eigen vermoedens gaan vormen en tenslotte dat wij zonder uw inbreng onze eigen antwoorden zullen geven.